

Ainutlaatuista vai jokapäiväistä leipää?

Timo Eskola

Uuden testamentin kertomuksellinen tutkimus nostaa aina silloin tällöin esille mielenkiintoisia yksityiskohtia. Pieni esimerkki narratiivisen teologian mahdollisuuksista saattaa nostaa esille melko suurenkin aiheen. Olisiko mahdollista ymmärtää Isä meidän -rukousta uudella tavalla?

Tutkijoiden kannalta tämän perin tutun rukouksen vaikein kohta on kysymys ”jokapäiväisestä” leivästä. Kreikan kielen sana, jota yritetään kääntää, on hankala. Eri käännökset ovat kristinuskon alusta lähtien tarjonneet erilaisia vaihtoehtoja. Miten ongelman voisi ratkaista?

”Anna meille tänä päivänä jokapäiväinen leipämme. Ja anna meille velkamme anteeksi, niin kuin mekin annamme anteeksi niille, jotka ovat meille velassa.” (Matt. 6:11–12).

Kohta on vaikea selittää, koska tekstissä oleva kreikan sana on suorastaan kummallinen (*epiousios*). Se ei oikein sovi lauseeseen. Lause käännettiin jo varhain latinaksi käyttäen sanaa ”supersubstantialis”. Tämähän tarkoittaa oikeastaan jonkinlaista ylikuonnollista tai olemukseltaan erityistä leipää – mutta ei jokapäiväistä. Sana on kuitenkin latinaa, emmekä voi vieläkään olla varmoja siitä, avaako se alkuperäisen kreikan kielen sisältöä. Käännös on kyllä mekaanisesti oikein tehty,

mutta ei välttämättä kerro vielä siitä, mitä Jeesus alun perin tarkoitti.

Mitä kreikan sana sitten varsinaisesti tarkoittaa? Kaksi osaa on siinä laitettu yhteen, nimittäin olemista tai olemusta tarkoittava sana, jota edeltää prepositio ”päällä” tai ”edessä”. Juuri nämä piirteet on yllä käännetty latinaan sanoilla, jotka mekin tunnemme sivistyssanoina, ”super” ja ”substanssi”. Mutta tämä ei vielä selvennä asiaa juurikaan.

Kertomuksen antama apu

Kun otamme avuksi kertomuksen, niin asia avautuu paremmin. Tuo narratiivi on kertomus viimeisen ehtoollisen merkityksestä. Ehtoollinen tulkitaan nimittäin nykyään niin, että Jeesus asettaa siinä papillisen uhriaterian. Hän toimii Jumalan lähettämänä uutena Daavidina, Israelin Messiaana, joka perustaa pelastuksen temppelin. Israelin hengellinen pakkosiirtolaisuus päättyy, ja Kristuksen eskatologinen temppeli on todellinen pelastuksen paikka. Tässä temppelissä uskovat saavat osallistua ylipapin johtamaan ateriaan, jossa syödään leipää ja viiniä. Tällainen oli ollut myös todellinen historiallinen pappien ateria. Se vietettiin joka viikko temppelissä, kun uhrileivät syötiin juomauhrin kanssa. Ja senkin johti ylipappi.

Voiko ehtoollisen merkityksen sovitaa myös Isä meidän -rukoukseen? Tämä

vaatii tuekseen jonkinlaisen kielellisen liittymäkohdan. Kuvio ei olisi täydellinen, ellei uhriateriasta käytettäisi muualla Uudessa testamentissa jotain tähän tulkintaan sopivaa sanaa. Onneksi sellainen löytyy. Siellä nimittäin puhutaan temppelein ruokauhriesta käyttäen termiä ”eteen kannettu” tai ”edessä oleva” leipä (Mark. 2:26; käännöksessä tosin ”uhrileipä”). Nyt olemme kielellisesti jo lähempänä Herran rukouksen sanastoa.

Voisiko Isä meidän -rukouksen vaikea termi olla siis varhainen, hieman kankea kreikankielinen käännös Jeesuksen puhumasta aramean kielestä? Se on todellakin mahdollista. Silloin tämä selitys tarkoittaa sitä, että ei ainoastaan yllä oleva latinan kielen käännös ole kankea, vaan myös evankeliumeissa oleva kreikankielinen käännös on kankea versio aramean sanasta.

Yksi viite tällaisesta perusteesta löytyy, ja se tulee aramean kielen sukulaiskielestä syyriasta. Tutkijoilla on nimittäin käytössään varhainen syyrialainen käännös (siis kreikasta myöhemmin syyriaan) Uudesta testamentista. Tuon käännöksen käyttämä sana viittaa juuri esiinkannettuun tai esillä olevaan leipään. Tutkijat ovat ehdottaneet, että kyseiset kääntäjät ovat tulkinneet kreikan sanan vastaavan nimenomaan tuollaista syyrian termiä.

Tässä tapauksessa Isä meidän -rukouksessa esiintyvä kreikan kielen sana on ollut synonyymi sille ”eteen kannetun” leivän sanalle, jolla on kuvattu temppelein näkyleipäpöydän leipiä. Tutkijat tekevät tällaisia rinnastuksia pelkän kielitieteen keinoin. Teologia tekee tämän jälkeen omat päätelmänsä. Käytetty peruste on tietenkin myöhäisempi, koska syyrian käännöksen tekijät eivät enää tunteneet Jeesuksen arameankielisiä puheita (kuten ei juuri kukaan toisella vuosisadalla).

Mutta sen tarjoama näkökulma on mielenkiintoinen.

Uhri meidän edestämme

Mitä tämä selitys muuttaisi Isä meidän -rukouksen tulkinnassa? Se voisi nostaa esille mielenkiintoisen lisän kristittyinä elämisen avainkohtaan. Yllä oleva latinan sana ei vielä selitä kohtaa tarpeeksi. Teologinen tulkinta on nyt uusi. Jeesus on voinut tarkoittaa rukouksella, että meidän tulee pyytää Jumalalta uuden temppelein uhrileipää samalla, kun pyydämme häneltä syntejämme anteeksi: ”anna meille meidän esiinkannettu leipämme (uhrileipämme), ja anna meille meidän syntimme anteeksi”.

Johanneksen evankeliumissa on samankaltainen ajatus. ”Jumalan leipä on se, joka tulee taivaasta ja antaa maailmalle elämän.” (6:33) Tässä manna-ihme muuttuu uhrileiväksi. ”Minä olen tämä elävä leipä, joka on tullut taivaasta, ja se, joka syö tätä leipää, elää ikuisesti. Leipä, jonka minä annan, on minun ruumiini. Minä annan se, että maailma saisi elää.” (Joh. 6:51).

Nämä esimerkit puhuvat yhdessä aivan tietystä asiasta. Pelastetun ihmisen uusi elämä eletään Herran uudessa temppeleissä. Jumala itse antaa uhrin meidän syntiemme edestä. Lauseen tarkoittama leipä ei ole ”jokapäiväistä”, vaan se on ainutlaatuisista. Evankeliumin kokonaisuudessa ymmärrämme, että se on Kristuksen ruumis, josta on tullut uhri meidän puolestamme. Ja erityisen mielenkiintoista on se, että Jeesus on voinut hyvin puhua tämän jo eläessään, eli ennen pääsiäistä, koska hän uuden narratiivin mukaan puhuu usein siitä, miten hänen on uhrattava itsensä ennen kuin Israelin vapautus voi koittaa ja uutta temppeleä aletaan rakentaa elävistä kivistä.